AD SIXTVM V. PONT. MAX.

ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

D. SERAPHINI GIRARDI
CAN. REG. S. P. AD VINC.

AVCTORITATE SVPERIORVM.

ROMAE,

Ex Typographia Titi & Pauli de Dianis fratrum.

CIƆ. IƆ. XXCIX.

AD SIXTVM QVINTVM PONT. MAX.

ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

D. SERAPHINI GIRARDI Can. Reg. S Petri ad Vinc.

VELLEM, fieri potuisset, Sanctissime, ac Beatissime Pater, vt, qui de persoluenda gratia praecipue cogitare debent, ijs liceret omnibus quoque separatim, ingenium cum voluntate coniungere. hominibus esset in virtute laborantibus hoc solatium, vt, si minus rebus praestarent se memores meritorum; at certe verbis, quod est proximum, tuerentur, & litterarum aliquo testimonio, accepti beneficij magnitudinem. atque id quidem cerneretur, nisi me fallit opinio, eo illustrius, quo solent libentius grati prudentesq. viri, ac diligentius, quid a quoque acceperint, quantum cuique debeant, ponderare. nec illis accidere quidquam ego crediderim posse acerbius, ad interiorem illum animi sensum, quam, cum, vtrumque summe cupientes, neutrum explicant. tum autem vel maxime hoc euenit, mihi quidem, vt videtur, vbi se perspicue vident obstrictos memoria beneficij sempiterna. id quod si cui potuit ad hanc diem honorifice contigisse, multis autem arbitror, nemini tamen post homines natos magnificentius, quam nobis vniuersis hoc tempore, SIXTE V. Pont. Max. nam quae res generi animantium omni ca-

risſima conſueuit eſſe, ipſa hortante natura, eademq. dulcisſima, libertas, hanc tu nobis paullo ante reddidiſti, an humanius, an ſapientius? &, cum libertate concordiam, bonos mores, vitae diſciplinam, ſalutem denique, ſpiritum, felicitatem. Etenim, cum, per annos complures, a vetere gubernandi conſuetudine, familiae noſtrae adminiſtrandae ratio deflexiſſet, adeo deformata iacebant, domeſticis incommodis, patria inſtituta, vt, quae antea praeſidia eandem fulciebant, ſalutaria, virtutum praeclarisſimarum, pacis, modeſtiae, caritatis, ea prope viderentur omnia, noua illa forma temporum, cecidiſſe: itaque, mutata iam quaſi facie, & verſa in miſerias, optime fundata & conſtituta ſodalitas, ad interitum ruebat voluntarium; ipſaq. diuturna malorum perpesſione quodam modo obſtupefacta, ſciens & videns, (pro dolor) ſubierat indignisſimam calamitatem. cur enim non ita ſcribam? quid? vt poſſet exurgere aliquando, & erigere ſe, numqua perfici alia potuit, quam tua; hoc volui dicere, Summi Pont. auctoritate? quid? an opus ei fuiſſet medicina grauisſima, vulnere niſi grauisſimo concidiſſet? Deus immortalis, quae inſequens dies, in illa: ſed haec libenter obliuiſcor. tamen, his principijs, his fundamentis, ceterae partes, reliquum aedificium incumbebat. ad laetiora tranſeamus. Atque hic quidem fuiſſet, Pont. Max. ſtatus diutisſime rerum noſtrarum, tua ſi excellens & praecelſa virtus humanitatis, in tempore, opem, inclinatae iam huic, & occidenti reip. non tuliſſet, quod ſane cum primum eſt auditum communi fama atque ſermone; tum omnes, quaſi quadam affulgente aurora ſpei melioris, manus illico ſuſtulerunt. cum de re autem conſtare coepit, tanta

repen-

repente laetitiae significatio passim subsecuta est; quanta (Deum mihi velim propitium) si quis extremo supplicio proximus, nec opinato nuncium salutis acciperet. Quemadmodum ergo, qui diutius horrido taetroq. in carcere fuerunt, inde educti, primum omnium ipso caeli adspectu hoc recreantur laetissimo atque iucundissimo: sic nos cum tenuisset in obscura ceu custodia multos annos insolita quaedam administrationis ratio, seruituti non dissimilis, simulac tu liberationis signum sustulisti, ad ipsam vocem tuam respirauimus. tanta nostrarum erat rerum amissio, tanta difficultas recuperandi. Fecit ergo insignis clementia tua miserta nostri, lucem vt aliquando exoptatam respiceremus, discussa caligine, tamquam reuiuiscentis libertatis antiquae. libertatis autem? verius dixerim virtutis, modestiae, officij, beneuolentiae, suauissimaeq. communionis. quantum vero ista momentum afferrent ad diuinum cultum, ad honestas vitae rationes, ad magnarum artium disciplinas, carendo magis intelleximus, quam fruendo. Quocirca desiderio ardere me incredibili sentio laudum tuarum. &, si aperto introitu ad illa recondita mentium & intima consilia perueniretur, hominem viuere arbitror neminem, quin mox ita statueret: nihil aeque promptum cuiquam, & ad manum esse in re familiari sua, atque in te nostri sunt propensi omnium animi, studia, voluntates. Enimuero, si munera, & rerum magnitudine, & accipientis vtilitate, & praestantia dantis aestimantur, quid libertate maius in terris? quid salute vtilius? Romano quid Pontifice praestabilius? at haec tu nobis omnia simul, eodemq. temporis puncto tribuisti. Atque hoc illud est, SIXTE sapientissime, quod ego te

ſcire peruelim: nos, cum, ſtatu noſtro priſtino gaudere mirabiliter, immortali merito tuo; tum, hoc totum vni tibi, diuina ſemper excipio, tibi inquam vni acceptum referre, ingenti malo, & eo inueterato, te aſſentiente, rep. liberata. Ac me ipſe quidem cum vehementius ad omnes cogitandi partes excitaui, peccaſſe mihi grauiter interdum videor, qui reticuerim tamdiu de tam benigna natura tua, tam exquiſito de genere bene merendi; qui non exclamarim continuo maxima voce, & praedicarim, quod ſemper libentiſsime faciam; quid nobis SIXTVS V. ſuo Pontificatu attulerit, vere pius, vere miſericors: quanti noſtra interfuerit, in eius tempus incurriſſe eas pugnas, quibus patriam communem hanc noſtram pęne vidimus deletam: quas ſyrtes effugerimus, quos vortices, eo gubernacula tenente, quae naufragia. At, ſi contra, quis tu ſis, quis ego, conſiderare velim, inq. meipſum deſcendere, qua ianua ingrediar in cauſam, non reperio. nec poſſum vtrumque noſtrum animo comprehendere, quin totus exhorreſcens contremiſcam. de me ſilebo, qui nihil valeo, nihil ſum. Te quidem mihi cum propono, virum omnibus rebus praecellentiſsimum, cum praeſentem adſpicio, abſentem cogitatione intueor, & contemplor, mirum eſt, quantopere praeſtringat aciem ingenij mei iſta perſona tua, iſta dignitas, iſta maieſtas. Tu is enim es, quo ſol nihil videt, quo fieri, fingi ue nihil mortale poteſt vſpiam, excelſius, nihil auguſtius, nihil ſanctius. Tibi omnes facile concedunt, quorum eſt vel ſceptro, vel alia ditione, vis, & potentia pertimeſcenda. a te qui deficinnt, a veritate deficiunt, a ſalute deficiunt, a Chriſto deficiunt. atque ipſe idem noſtrae dux & auctor ſalutis ſic amplificauit im-

perium

perium tuum sustinendi constantia, quemadmodum nec suum proferre Scythae, Persaeue potuerunt, qui latissime aliquandiu dominati sunt; nec Macedones, quos multum constat ceteris bellica gloria praestitisse; nec Romani, quorum vsque in Persidem arma, victoriae in Indiam penetrauerunt. non enim fines tuos Deus, vt illorum, non Ecclesiae suae claustra voluit Euphrate, vel Caucaso, aut Alpibus; sed caeli, terraeq. regionibus immensis terminari. Ac tandem ex ipso propterea orbis terrarum vertice Roma acerrimis hostibus religionis, vel pulsis, vel cedentibus, vel ad meliora profectis, destinatam tibi sedem antiquissimis saeculis, vellent nollent, aliquando, potentissimi reges, inuictae nationes, gentes ferocissimae reliquerunt stabilitate firmissimam, propugnatore inexpugnabilem, iurisdictione infinitam, diuturnitate perpetuam. Neque tu cognoscis modo, verum capis vsu etiam, tractandoq. hanc personam, hunc splendorem, hanc excellentiam Pontificiam. Quae, ad alia complura, eaq. egregia, tametsi verissima sunt: nihil tamen tibi fuit tanti, vt a caussa nostra recederes, vt nos iacentes non erigeres, afflictos recreares, errantes reduceres in viam: nos, iterabo saepius, tutoribus annuis orbatos, nulla re celebres, nulla contestata laude commendatos. quos si adspectu etiam vultuq. tristiori perterruisses; si voce, verbisq. grauioribus vulnerasses; si denique iratus, a pedibus sanctissimis tuis repulsos exanimasses: nihilo tibi secius, quae communi parenti conueniunt, optima omnia, & florentissima, cuperemus. videlicet, improbasti eum gubernatorem, qui non totius nauis curam gereret, sed prorae tantum, vel puppis: nec medendi scientia excellere iudicasti eum

medi-

medicum, qui capitis, aut oculorum medicinam profiteretur; non curaret totum corpus, quod eſt in vitio. itaque eam curationem ipſe adhibuiſti, quae nec faceret dolorem, & ſanitati reſtitueret hanc quoque Eccleſiaſtici corporis partem, debilem ne dicam, an aegram? an ſauciam? haec diuina virtus, haec mira laus eſt, non fabulis commenticijs celebrata poetarum, aut inani collecta fumo aurae popularis: ſed quam expendit integerrimus quiſq. vir, & ciuis, veritate adductus, & dirigit ad normam, regulamq. Chriſtianam. Qua ex eadem doctrina facile ſummam feceris eius cogitationis, quanta eſſe oporteat incenſum ardentiſsimae flamma caritatis SIXTVM V. cui copioſiſsime tributum fuerit diuinitus, vt & Eccleſiae gubernationem tam grauem, tam variam, ſuſtineret ſolis ſuis ceruicibus; & deriuaret idem praeterea tantum in nos temporis, diligentiae, amoris, beneficentiae ſuae. Id ſane valde pertinuit, vt ego tum intelligebam, ad noſtram vtilitatem; vt nunc iudico, tantundem adeo ad laetitiam tuam. ceperas enim noſtra ex illa miſeria, magnam moleſtiam: quippe qui etiam multo ante perſpexiſſes, tamquam e ſpecula, vel denuntiaſſes potius impendentes calamitatum procellas, futuram tempeſtatem. qua demum turbulentiſsima ſedata, ornatiſsima haec familia, antea timore perculſa; nunc, tuo beneficio, ex eo confirmata, dupliciter gloriari ſolita eſt, iniuriarum oblita, officij memor; te ſedente in puppi, & ſe vitaſſe certiſsimum naufragium, & datam ſibi per te, ſummam tranquillitatem, ſummam pacem. dicam hoc planius, dicam apertius. quamuis namque poſteriora ducas omnia Chriſtianae reip. rationibus; & ſis in eo totus, vt ab honeſtiſsima ſententia digitum

nuſquam:

nusquam: videtur tibi pusilla nostra haec tamen, vna exi mia cui consuleres, fuisse de multis; vsque eo, inquam, vt, ne tuam quidem (paene dixi) cariorem habeas, feliciorem velis, cogites saepius, protegas magis. Dubitarem, ne quis me hoc putaret auribus tuis dare, nisi satis per se res faceret fidem, tanto, tamq. ornato iudicio tuo, auctoritate, testimonio comprobata. quid enim? non tu ad sua ipsam instituta reuocasti? non retinuisti ad interitum, atque ad occasum, praecipitantem? non subleuasti tantorum misericordia malorum, ne cerneres subitò vno exitio concidentem? quid? non a te habet eadem, quod vix optandum videbatur, & ornamen ta pacis, & adiumenta salutis, & praesidia firmitatis, quae numquam certo aliquo in loco misera constitisset; nisi tuis proxime firmata consilijs fuisset saluberrimis, & institutis. a te ista fluxerunt, tum singula, tum vniuersa. tua sunt, tua sunt haec omnia, in quibus exultat nunc, & triumphat oratio mea. At hoc facile fuit Pontifici: audio. ne affligere quidem nos difficile, credo, si se dedisset in eam partem. sed hoc non specto: illud amplector, quod est in rem meam. nempe viuo nunc sine metu, viuo meis legibus, viuo laetior, & securior quotidie, periculo sublato, quod aderat, quod imminebat noui semper alicuius terroris, noui portenti: fruorq. libertate mihi a meis maioribus tradita, in qua natus, in qua sum educatus. eam ereptam, & exstinctam, dolebam: recuperatam laetor, & glorior. quam facile, nihil ad me: quam vtiliter, quam opportune, quam ad sensus meos apposite, hoc mea refert plurimum; id vero cum ani-

mo meo verso, versaboq. dum viuam. huius rei te au-ctorem fontemq. video esse, sanctissimi grauissimique consilij SIXTE Princeps. non tu antiquum ritum, non iura magistratus, non annua, legitimaq. comitia; nosmet nobis reddidisti, malorum radicibus altissimis euellendis; remquepublicam simul exsulantem reuocasti quodam modo nobiscum, in suas aedes. Quapropter, si erat iniquum, si turpe, si intolerãdum, imperio ad vnum delato, vagari, & viuere in horam alios; quo elatum gaudio credis nunc minimum quemque ciuem esse, cum sentit, propeque manu probat, se, in communi, atque in eodem, quo ceteri, iure versari? o erratum salutare: o miseriam iterum expectendam. nam, nisi sponte has turbas quaesissemus, si non haec ipsi mala nobis addidissemus; haud ea tu, censeo, nostra tanta cum vtilitate, tua etiam gloria depulisses. non inscite, quicumque is fuit: Dulce bellum non expertis. iam ingenue fateor, acri obseruatione, aliquo vsu, magno item periculo meo perdoctus; ad reliquas humani generis aerumnas, & solicitudines, hanc accedere in cumulum, minime contemnendam; vt, oblata in sinum, respuant; elapsa, & amissa cupiant ardentissime, inuestigent, persequantur. certe ita fit, nec est, vt negari possit, quin acrius pugnant intermissa bona & commoda, quam retenta diu, atque conseruata. itaque videmus ex eo frenquentissime, suauiores multo succedere diuturno ieiunio epulas, operosis negotijs otium, assiduis laboribus quietem, seruituti molestissimae libertatem. Perieram, inquit ille, nisi perijssem. Non ista ego comminiscor, aut conquiro

Γλυκὺς ἀπείρῳ πόλεμος.

ambitioſe ad oſtentationem, ad gratiam: nihil addo de meo. a te accipio, ſumo de tuo, Beatiſsime Pater, qui nobis ſalutem peperiſti; qui nullum, nos amandi, tuendi, ornandi finem facis. in quo equidem, cum tibi egregie conſtans, renouaſti etiam Sixti IV. vetus exemplum, optimi Pont. max. & ſanctiſsimi viri, quemq. vnum e ſuperioribus, parentem patriae vere nominamus. commodius non potuit agi nobiſcum, aut praeclarius, quam, illo, bonorum nauem gubernante, etenim, quid cineri eius atque oſsibus non debemus, qui vltro nobis clariſsima coenobia & offerebat idem, & deferebat? quibus, cum, non duobus, tribusve nos honeſtarit, & locupletarit, quod eſſet maximum beneficium; ſed octo, ipſis inquam octo: quae vel immenſa poſteritas obliterabit, quae peruellet annorum ſeries, in medullis haerentem, ac viſceribus, tanti Pont. tam prolixam naturam, tam beneficam voluntatem? quod vtinam aetas potuiſſet hominis eſſe longinquior. propagaſſet ille certo ſcio, propagaſſet opinione hominum latius hunc virorum coetum, & vitae veluti communitatem; neque his tuliſſet res noſtras profecto Italiae anguſtijs contineri. etſi, quādiu tu nobiſcum eris, qua es benignitate, futurum ſperamus, valde vt illum non deſideremus. Eius tu ergo, qui mortui retuliſti nomen, auxiſti numerum, ſeruaſti viuentis etiam conſuetudinem: quo modo igitur affici nos reris? quem eſſe ideo ſenſum optimi cuiuſque putas, hac in laudatiſsima Canonicorum ſocietate? de meo enim iudico. multa vidi, legi, memini, auditione accepi, quae vellem, quae concupiſsem: nihil ſimile. quid

ita? quoniam a te impetrauimus ea; quae, si quinquennio ante sperare licuisset, adepti essemus ipsam felicitatem. Et nos gaudio non exsiliamus? non gestiamus laetitia dies noctesq.? erit in nobis quisquam sibi tam inimicus, qui secum tacitus ista recognoscens, non admiratione, non rei nouitate vehementer, non magnitudine, moueatur? si repentino aliquo stratagemate percussi homines intoleranter dolent; cur non sint ex aduerso iucundiora itidem nec opinata, & insperata bona? pro hominum fidem, qua te praedicatione extollemus? quibus praeconijs? vellemus pro eo nos quidem ac mereris, tuis certis proprijsq. efferre in astra, hoc est, verissimis, atque iustissimis: atqui es progressus adusque eum locum misericordia, lenitateq. tua, ex quo nec referendae gratiae, nec vero commemorandae spes vlla penitus ostenderetur homini grato. O SIXTI V. late, longeq. diffusam sapientiam, iustitiam, benignitatem. ecquod accipies inuicem mutui signum amoris? ecquando? ecquod animi grati argumentum exstet, appareat, ex cogitemus in te nostræ orbitatis tutorem, mæstitiæ socium, custodem pacis, fortunarum conseruatorem, vindicem libertatis? verum, neque tu curas hæc leuia; nec, si duceres maximi, non aliunde sumeres vberiora, atque ornatiora. Antiquitate res tuæ alentur, inq. bonorum animis condita, & collocata insignia virtutum tuarum tempus corroborabit; &, cum iucunda posterorum oratione florescent, tum sua multo magis ipsarum grauitate capiet, & amplitudine vetustatem. Sed, beneficia praeseferentibus ingratis esse non licet. quæ nos percepta gratuito retinebimus

tinebimus immortali memoria. Sint, qui volunt, arbi-
tratu ſuo, immemores, negligentes, ingrati. in hac quidē
familia, iſta res perennis, ac propria, manet, & permane-
bit. &, quando referri gratia prorſus non poteſt, certe
habebimus tantam, quāta is debet maxima digniſsimus
videri, cuius fideli prudentia, ſimus, in reliquum, ab om-
ni re paratiores futuri. hanc nobis prouinciam depo-
ſcimus, hoc opus vrgebimus, hic erit conatus & appara-
tus noſter. nam, vnde alioqui hauriamus ad te ornādum,
Felicem, ab omni laude feliciſsimum? idq. vel naturae
bonis, vel doctrinae inſtrumētis, vel Eccleſiæ honoribus,
vel ratione vitæ mirabili ad gloriam, & prope ſingulari.
non is indiget hominum plauſu, & clamore, qui opibus
& copijs omnibus affluit humanis, atque caeleſtibus. ſa-
tis, ſatis te remuneratum exiſtimabis, ſi ad pietatis officia
certemus ſumma contentione, ſi nihil remittamus de ſtu
dio, nihil de perſeuerantia; ſi ad extremum tales ſimus,
quibus tu in clientelam tuam acceptis, non peſsime ſen-
ſiſſe videaris. neque enim, quo gratiam reciperes, eo
contuliſti: nam, quid abſurdius? ſed, inde vt coniecturam
duceremus, qui futurus in nos fueris, commotus integri-
tatis noſtrae fama, eruditionis, temperantiae: cum, rep.
exterminata, diſtractis ſententijs, patrimonio diſsipato,
rebus propemodum deſperatis; illam reuocatam com-
poſueris, mala ſedaueris, fregeris diſſenſionem, reſtitue-
ris libertatem. Deo tu immortali duce, hanc mentem,
Pater Sancte, voluntatemque ſuſcepiſti, noſtris vt illu-
ſtratis, & compertis erroribus, tantis periculis nos, tanta
pace, tantoque ſilentio liberares. Ex quo nimirum intel-

ligimus,

ligimus, (id quod lacrymis profusis rogamus) permagnum familiae huic extenuatissimae, in tua esse tutela praesidium comparatum, & vetus. etenim, qui eandem abhinc annis quindecim monuisses, vt triennium caueret, ne a suis legibus discederet: idem tanto post, immensae tuae auctoritatis voluisti, ad ipsam quoque praeceptum aliquod peruenire. id quod, si tum, in eorum pectus, quorum id vel maxime referebat, altius aliquanto descendisset, numquam a tuis nostra consilia discrepassent. Et, quoniam huc oratio deflexit, ne hoc quidem praetermittam: reip. tuae cum nostra, quamuis angusta haec, illa ampla sit, & altrix Max. Pont: magnam, & nunc intercedere, & antea fuisse, amoris coniunctionem, multa necessitudinis vincula; tum vel in primis autem, virtutis studiorumq. arctissimum & antiquissimum. vnum, credo, item & alterum inuenero e nostris, praeterea quidem neminem, ad quem tota id genus docendi, intelligendiue ratio non effluxerit ex illa pressa & enucleata doctrina vestra, ex occulto dico vestro illo, & exquisito genere litterarum. hinc mihi Thomas Cyprius, & Barzellinus ad omnem de natura quaestionem magistri fuerunt. hinc alijs, ad explicationem diuinarum etiam rerum, auctores exstiterunt, praestantissima eruditione viri, Lucius, Octauianus, Bargius, Delphinus, &, qui hos aetate antecedebat, (an, etiam sapientia, ignoro) Costacciarius. sexcentos nominarem; sed hi sunt principes, haec lumina, nec vllum reperio genus virorum (vide amoris quot vestigia) in quos vel simus ipsi propensiores, naturae quodam interiore impulsu, quae nihil

agit

agit temere: vel qui plura vicissim, maioraue cōtulerint merita in nos, ac beneficia, quam, qui se Diui Francisci addixerunt legibus, & praeceptis. Ac velim illud consideres hoc loco etiam atq. etiam: quemadmodum nemo vnus, omni ex numero beatorum, Saluatoris expressit effigiem excellentius ipso Francisco, in hac vita, aptiusq. ad veritatem: ita ab eius disciplina qui sunt profecti, in iuuandis huius propositi hominibus, Saluatoris nomine insignitis, facile superarunt omnes. huiuscemodi mentes nostras recordatio ita consolatur, adeo reficit, vt, eum dolorem, quem ex difficultate capimus remunerandi, iustum, & grauem non plane tollat illa quidem, qui enim possit? sed minuat certe, abstergatque magna ex parte. quid vos? inquiet aliquis: quid? emetiemur, praeter voluntatem, nihil nunc quidem nos; cum eádem siti iampridem, agri, prataque exaruerint. at, sicunde se occasio dederit, quam minime desperamus, non habebunt, mihi crede, Patres tui, nobis quidquam amicius, coniunctius, perseuerantius, vteruis rerum euentus consequatur. Cum vero Sedem tu hanc teneas Romanam, iure optimo optimam aliarum parentem, meritoq; teneas, volumus de tua maiestate, quod tibi faustum, ipsi honorificum, vtrique salutare arbitramur. ac ne quid horum, scilicet, obliuione cōteratur, haec in dies nobis magis ac magis in amore, atque in delicijs erunt; tum communis boni causa, tum quia in hac varietate nostrorum temporum praestantem tuam perspeximus beneuolentiam, & admirati sumus, & cōstantiam singularem. Quamquam non sumus ignari, te ista in minimis ponere, quae nimi-

rum aliquando interitum ſentient, fluxa, & caduca. &, re vera, quid aliud ſunt vigilantium laudes, quam ſomnia? inde ſequitur contemptio vitae, nobilitas mortis. ea te cogitatio tenet acerrima, SIXTE Pater patrum, ſpe illuſtri defixum aeternitatis: eaq. conſtantiſsima, iam a puero. hinc paullatim, reliquarum rerum deſpicientia: hinc ille idem vultus perpetuo, quem in Socrate veteres tanto ſemper opere laudarunt. Iam, cum ipſe aditū ceteris aperias in caelum, hac omnium terrarum celſiſsima in arce collocatus; quo ſtudio, qua contentione, tibi ne claudatur ipſi, laborabis? Ac fuerit ſane operaepretium animaduertere, quam praeclare informes, curſu iſto, aĉtuq. extremo honorum tuorum, perfectum Pōtificem. Nam, qui, te ante, hunc eundem Apoſtolicae nauis clauum tenuerunt, caeleſtem dumtaxat viam: tu etiam terreſtrem tutiorem viatoribus, & faciliorem reddidiſti. qui vtroq. valuerit, non facile dixeris, ſi a Sixto IV. diſcedas. illi enim, quemadmodum animos criminibus expiaremus, tribuerunt: tu, hoc amplius, quo modo e latronum inſidijs vitam, & gladijs, eriperemus. illis videlicet multum debemus, qui, vt caeleſtem Pont. contueremur, perfecerunt, quod in ipſis fuit: tibi, qui, ad vtrumque adeundum viam patefeciſti latam, & laetam, & regiam, ecquidnam tandem pro gratiarum actione ſoluendum eſt? Naturà quandam habuit apud omnes merito commendationem ea conſuetudo, ab vltima rerum origine, qua homo homini praetereunti mōſtraret viam. hanc violare impuriſsimos homines, hoſpitibus afferre manus, omnia ſtupris inquinare, caedibus, latrocinijs, nonne impium erat?

nonne

nonne nefarium? non eorum postremo, qui ſibi, praeter
figuram, nihil hominis retinuiſſent? hunc igitur ſicario-
rum globum diſieciſſe, hac Vrbem peſte, & vna Italiam
liberaſſe, ſuis illos armis viciſſe, mutuis gladijs contruci-
daſſe, quid aliud fuit, niſi plane inſanio, aut potuit eſſe,
quam, & reliquis, reſipiſcendi, & ſucceſſoribus tuis Ec-
cleſiam bene gerendi certam normam praeſcripſiſſe?
Haec diuina eſt gloria Sixti v. hoc eſt Pontificem eſſe,
hos viri viros admirantur, hunc demum Epiſcopatum
qui deſiderat, rem bonam, laudabilem, praedicandam
deſiderat. vt enim nullus eſt vſus oculorum ſine lumine;
ſic principes viri praeſunt inutiliter, niſi malis reſiſtant,
bonos foueant, iuſtitiā colant, qui eſt oculus legis. Quid?
illa, Fani Lauretani ad cuſtodiam, inuenta ratio equitum
ducentorum, quid habet, quid continet non honeſtum,
non decorum, non religioſum? vt ſapienter excogitata?
quam introducta vtiliter? quam glorioſe? nihil eſt actum
glorioſius, ita viuam, nihil ſalutarius, laudatius, noſtra
memoria. Quid ego nunc Vaticanam magnificētiſsime
exſtructam bibliothecam referam? quid, nobiliſsimis
aedificijs, templis, fontibus, obeliſcis admirandis, au-
ctam Romam, & illuſtratam? in tanta vilitate annonae
praeterea? quod equidem, vix credibile videbatur con-
iunctum iri aliquādo, vt, & multis in locis aedificaret ali-
quis egregie, & aerarium augeret idem, & vellet, plebem

ficatio, quam pridem fuisset intermissa, non est necesse dicere; omnes enim & meminerant, & dolebant. an vero eius perficiendi laus tibi reseruata sit, tum dubitabitur scilicet, si vita suppeditet, cum erit negatum, non lucere meridie. Quid, ad extremum, sacrorum editio volumi num, veterumq. Patrum simul? qua maiestate prodit? qua etiam puritate? quam omni mendo carens? age, Ecclesiae quantum profutura est in omnes partes? quantum explicationi quaestionum obscurissimarum? quid? Catholicis, vtilitatis quantum afferet, & laetitiae interioris? haereticorum, contra, quae vulnera refricabit? quae labes appingunt hominum perditorum, quae cicatrices? quantus autem in recenti infamia dolor? peccator enim videbit, & irascetur: dentibus suis fremet, & contabescet. Atque haec quidem, ideo nuda necesse habui effundere in praesens, quia, seorsum, & suo loco singula tractare distincte si voluisse, non oratio pertexenda mihi, sed iustum volumen instituendum fuisset. Scite igitur tibi cum primis, maiores tui, Pont. Max. &, in Stella, mentis acumen: &, in Leone, maximorum operum perfectionem; &, in Pyris, leuiorum etiam rerum occupationem reliquerunt. Vbi sunt, vbi sunt, qui dicunt, agere in libris aetatem, impedimento esse, ad res magnas obeundas? rideant in sinu: quid minus enim? te certe viuo propositum non tenebunt. quem exercuit per tot annos celeberrima familia, quemq. Roma postea, & Ecclesia eum sensit, cognouit, experta est, dubijs in rebus, grauissimis in negotijs, nullam vt rem esse tãtam declarent, quae fugere tuam scientiam, quae te latere posit, in vsu

homi-

hominum posita. Ergo, & ingenio excellis, qui hostes pacis, priuato, quam publico malueris incendio deflagrare; & prudens es, qui, quae resecanda erant, non sis passus manare ad perniciem aliorum; & fidelis, qui, non rem tuam agas, aut, quae tua sunt, quaeras: sed populi Rom. sed nostris, sed Ecclesiae rationibus consultum, ac prouisum velis. Quam si vnice ipsam non amares, saluteq. (sic enim credo) etiam tuae libenter anteferres, haud vnquam illam saepius amplissimae pecuniae dominā fecisses, neque auri tantam vim ad Sancti Angeli deposuisses; aut, ne quis inde nummum moueret, decreto cauisses tam fixo, tam formidabili. His initijs orsus, felicissime Sixte, mirabiles amores tui excitasti, tantumq. bonis viris dedisti honestissimi sermonis, quantū ea opinio tulit, in qua viuis apud cupidissimū verae pietatis, & amantissimum quemque. succumbere pecuniae, miserum est, detestabile, indignum viro, odiosum Deo. & vero habent nummi hoc incommodi, vt, dum praefracte nimis custodiuntur, emergat occulte auaritia, influatq. in animum latenter veneno suo. quae, ne te occuparet execranda labes, consilia inire coepisti praeclara, immortalis Deus; digna hac luce Pontificia, digna viro, longe multumq. in futurum praesentiente. Imminet multorum crudelitas importuna, aliorum immane odium, in fortunas, in bona Ecclesiae. parantur quotidie, castissi-

plus resideat suspicionis ad perniciem, ibi vigilare acrius ad salutem? Sit ergo in Vrbe, in arce, in hoc religiosissimo nationum, ac gentium domicilio, vnde, & vis vi repellatur; & sustentetur, si sit opus, inopia plebis. Sed illuc reuertor? atque ita magnum auri pondus ibi tu condidisti, salutari cõsilio, memorabili exemplo, vbi, admirabili sapientia, virtuteque iuuenis, fide, munificentia, Laurentius, ante septingentis annis, & eo amplius, sepo suerat creditos sibi à Sixto II. thesauros Ecclesiae, ne impiorum manus peruenirent. dissimili omnino ration sed eodem certe animo. ille distribuendo; tu reponendo: ille clam & occulte; tu palam clarissimaq. luce. spectauit equidem vterque solidam vtilitatem: vtrique pietas ob oculos versata est. etsi autem Laurentius decessit, Sixtum tamen tenemus. est ne, qui, aut factum vituperare possit hoc loco, aut voluntatem? nemini facit iniuriam, qui Deum omnibus praefert. Itaque aufers à probe iudicantibus eam laudem propterea, & auferes multo magis progressu temporis, quam nulli terrarum fines circumscribant, quae vix caelo capi posse videatur. His tu armis pugnas, inuictissime Sixte, vt triumphes; his lacertis luctaris, vt coroneris; his ventis nauigas, vt aliquando portu potiaris illo immortalitatis tutissimo, optatissimo, aeterno. Hoc tibi propositum video, hoc moliris, huc te paras; vitam, gesta, mores, vt habeamus tuos, exemplum illustre veteris sanctitatis. haec puer, a primis annis, haec adolescens cogitasti: horum similia deincep: iisdem itineribus, pari pietatis ardore. Ac, ne quando te vt fit, casus humani peruerterent, id egisti assidue, vt op-

pone-

poneres incertis, metuendisq. rebus ſcutum duplex, ad mentis optimae conſcientiam, artium cognitionem nobiliſsimarum. iſtae, vt poſsis, faciunt; illa, vt velis, intus expromere, quae hanc deceant, grauitatis, ſeueritatisq. perſonam; quae virum, paene dixi, obſidem, Chriſti, humanum in genus, amoris, eundemq. admirandum eximijs virtutibus maximo, ſanctiſsimo, atque ampliſsimo ſacerdotio. Non potes igitur, caeleſti lumine colluſtratus, firmiſsimisq. innixus his adminiculis, & ſubſidijs, non explere munus tuum, non reſpondere hominum exſpectationi, non agere Sixtum V. Quod cum ita ſit, velim, ij ſint exitus breui conſiliorum tuorum, quos mereris, quoſq. futuros confido. interim, quo intelligas, te, hominibus gratis tribuiſſe officium, & priuatim, & publice tibi praeſtabimus, gratulationibus, votis, precibus, monumentis, ad pietatem illuſtrandam tuam, ingratiq. animi horribile crimen declinandum; tum, ad illius diei, & nominis tui memoriam, totiusq. Perettae gentis, ac familiae; atque laetitiam ſempiternam.